

Skuteczna ochrona żubrów przyczynia się do wzrostu ich populacji

2021-01-13

Liczba żubrów w Polsce rośnie. Według stanu populacji podawanego w Księdze Rodowodowej Żubrów, na koniec 2019 roku żyło ich 2269, aż o 449 osobników więcej niż w roku poprzednim (na wolności 2048 osobników). Wzrost populacji żubra możliwy jest dzięki skutecznej ochronie przyrody prowadzonej przez powołane do tego celu instytucje, wspierane przez naukowców.

Dzięki dynamicznemu wzrostowi populacji żubrów, zmienił się status gatunku w Czerwonej księdze gatunków zagrożonych International Union for Conservation of Nature (IUCN). Żubr nie jest już klasyfikowany jako gatunek narażony na wyginiecie, lecz jako gatunek bliski zagrożeniu.

Obecnie największe zagrożenie dla żubrów stanowią choroby - przede wszystkim gruźlica i telazjoza. Choroby te zagrażają nie tylko pojedynczym osobnikom, ale całym stadom ze względu na szybką transmisję tych chorób wśród żubrów. Sytuacje te wymagają podejmowania przez człowieka niezwykłych działań, zanim choroby obejmą całe stado.

Telazjoza przyczyną cierpienia zwierząt

Chorobą, która atakuje obecnie żubry bieszczadzkie jest telazjoza. Chorobę powodującą schorzenie oczu wywołują nicienie z rodzaju Thelazia. Nicienie te wydalają toksyczne metabolity, mechanicznie drażnią spojówkę i rogówkę powodując ostre zapalenie spojówek, łzawienie, obrzęk, a w konsekwencji zmętnienie i owrzodzenie rogówki. Efektem zmian jest nieodwracalna ślepotą i cierpienie zwierzęcia. W stanach zaawansowanych choroba ma charakter ogólnoustrojowy, zwierzęta niechętnie pobierają pokarm, co doprowadza je do drastycznej utraty wagi, a w efekcie do śmierci.

Niestety, jak stwierdzają ośrodki badawcze, w przypadku osobników dziko występujących nie ma możliwości zastosowania skutecznego leczenia farmakologicznego. Takie wnioski przedstawia m.in. Instytut Parazytologii im. Witolda Stefańskiego Polskiej Akademii Nauk. Choroba w stanie zaawansowanym jest nieodwracalna i wiąże się z dużym cierpieniem zwierzęcia. Chore zwierzę nie jest zdolne do samodzielnej egzystencji w środowisku przyrodniczym.

Eliminacja chorych osobników jedynym sposobem na ochronę stada

Zarażone żubry trzeba szybko zidentyfikować na podstawie obserwacji objawów klinicznych, a następnie wyeliminować je ze stada, aby nie stanowiły źródła zakażenia dla zdrowych osobników. Decyzję o eliminacji, na wniosek właściwego podmiotu, podejmuje Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, gdyż tylko on jest ustawowo uprawniony do wyrażania zgody na odstępstwa od zakazu umyślnego zabijania gatunków chronionych. Każdorazowo wydanie decyzji poprzedzają analizy eksperckie, a każda decyzja obwarowana jest ściśle warunkami jej realizacji. W takiej sytuacji nie może być mowy o pomyłkach (np. eliminacji zdrowych osobników), ani eliminacji większej liczby osobników niż maksymalna liczba podana w decyzji.

Decyzje na podstawie ekspertyz i przepisów prawa

W przypadku sprawy żubrów bieszczadzkich (decyzja DZP-WG.6401.2.2021.EB), rozpatrując wniosek o wydanie zezwolenia na odstępstwa od zakazów w stosunku do gatunków zwierząt objętych ochroną, przekazany do GDOŚ za pośrednictwem Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych, Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska uznał, że odstrzał do 40 osobników na wnioskowanym terenie nie będzie szkodliwy dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występującej populacji żubra, a wręcz wyeliminuje ryzyko przenoszenia się choroby, co pozytywnie wpłynie na populację.

Należy zauważyć, że populacja bieszczadzka gatunku na koniec 2019 r. wynosiła 660 osobników. W związku z powyższym przedmiotowe 40 osobników stanowi 6% populacji bieszczadzkiej, przy czym roczny wzrost populacji szacuje się na 11,5- 19,9%. Tym samym wykonanie decyzji nie będzie miało negatywnego wpływu dla zachowania we właściwym stanie ochrony żubra.

W decyzji GDOŚ zapisano m.in.:

Zezwolenie zostaje wydane pod następującymi warunkami:

- 1) Eliminowane będą wyłącznie osobniki z wyraźnymi widocznymi objawami telazjozy jak np. intensywne zmętnienie rogówki, owrzodzenie rogówki, ropne zapalenie gałki ocznej lub jej perforacja, a także osobniki z obserwowanymi zaburzeniami behawioralnymi, wskazującymi na pobudzenie układu nerwowego, związanymi z postępującą lub z nieodwracalną ślepotą (ataki agresji, ocieranie okolic oczu o różnorodne przeszkody - wielokrotnie próby autoamputacji gałki ocznej).
- 2) Odstrzał zostanie wykonany przez osoby posiadające stosowne uprawnienia i doświadczenie, wyznaczone przez Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie spośród pracowników Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe. Nazwiska i funkcje osób dokonujących odstrzału konkretnych osobników żubra zostaną dołączone do sprawozdania z wykonania decyzji.
- 3) Eliminacja żubrów dokonywana będzie po pisemnym potwierdzeniu takiej konieczności przez lekarza weterynarii; w przypadku, gdy nie jest możliwe niezwłoczne uzyskanie takiego dokumentu, a eliminacja żubra jest niezbędna w celu zapobieżenia znacznemu cierpieniu zwierzęcia, eliminacja może być wykonana na podstawie oświadczenia osoby dokonującej odstrzału.
- 4) Każdy wyeliminowany żubr zostanie zbadany przez lekarza weterynarii i zostaną pobrane próbki: - do badań parazytologicznych w celu potwierdzenia rozpoznania klinicznego telazjozy, - do badań pod kątem występowania prątką gruźlicy bydłej. Na tę okoliczność będzie spisany protokół zawierający informacje o wyeliminowanym osobniku (wiek, płeć, nr ewidencyjny lub rodowodowy, informacje o występujących zmianach patologicznych) oraz dokumentacja fotograficzna rejestrująca zmiany chorobowe.
- 5) Na podstawie informacji, o których mowa w pkt 2-4, zostanie sporządzony protokół z eliminacji każdego z żubrów, który wraz z dokumentacją fotograficzną i wynikami badań, o których mowa w pkt 4, zostanie dołączony do sprawozdania. 6) W przypadku potwierdzenia zarażenia któregoś z wyeliminowanych żubrów prątkiem gruźlicy bydłej, martwe zwierzę należy niezwłocznie zutylizować.

7) Informację o stwierdzeniu zakażenia prątkiem gruźlicy bydłej należy niezwłocznie przekazać Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska.

8) Wnioskodawca umożliwi wszystkim zainteresowanym podmiotom prowadzącym badania diagnostyczne, posiadającym stosowane zezwolenia, na wykonanie czynności związanych z pobieraniem od żubrów materiału biologicznego do badań.

Decyzje o eliminacji niektórych osobników, w celu ratowania zwierząt zdrowych, mają swoje racjonalne podstawy, wydawane są w oparciu o opinie naukowe, a przede wszystkim są zgodne z prawem, co potwierdził Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (wyrok z dnia 27 listopada 2020 r., sygn. akt.IV SA/Wa 1654/20).

Niska odporność żubrów

Na początku XX wieku żubr w Polsce praktycznie nie występował w środowisku przyrodniczym, był gatunkiem wymarłym. Jego populację odtworzono w oparciu o bazę genową dwunastu osobników ocalałych w hodowlach. Wiąże się to niestety ze skutkami charakterystycznymi dla chowu wsobnego, m.in. z niską odpornością żubrów, podatnością na choroby.

Dlatego niezwykle ważne jest szczególne dbanie o to, aby nie dopuścić do rozprzestrzenienia się chorób zakaźnych w stadzie. Każdego roku liczba żubrów w Polsce rośnie, choć wciąż jest to gatunek zagrożony. Niezwykle ważna jest więc ochrona całej populacji i utrzymanie stada jako całości. Pozostawienie zwierząt chorych do naturalnej śmierci lub przemieszczenie ich w inne miejsca wiąże się ze zwiększonym ryzykiem zarażenia zdrowych osobników, a w przypadku urazów naraża te zwierzęta na niepotrzebne cierpienie.